ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 7ης Μαρτίου 2013*

«Φόρος προστιθέμενης αξίας — Οδηγία 77/388/ΕΟΚ — Απαλλαγή της διαχειρίσεως αμοιβαίων κεφαλαίων — Έκταση — Συνταξιοδοτικά προγράμματα»

Στην υπόθεση C-424/11,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το First-tier Tribunal (Tax Chamber) (Ηνωμένο Βασίλειο) με απόφαση της 8ης Ιουλίου 2011, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 11 Αυγούστου 2011, στο πλαίσιο της δίκης

Wheels Common Investment Fund Trustees Ltd,

National Association of Pension Funds Ltd,

Ford Pension Fund Trustees Ltd,

Ford Salaried Pension Fund Trustees Ltd,

Ford Pension Scheme for Senior Staff Trustee Ltd

κατά

Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Tizzano, πρόεδρο τμήματος, A. Borg Barthet, E. Levits, J.-J. Kasel και M. Safjan (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Cruz Villalón

γραμματέας: A. Impellizzeri, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 12ης Σεπτεμβρίου 2012,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— οι Wheels Common Investment Fund Trustees Ltd κ.λπ., εκπροσωπούμενοι από τον P. Lasok, QC, εντεταλμένο από την A. Brown, solicitor,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την C. Murrell, επικουρούμενη από τον R. Hill, barrister,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον R. Lyal και την C. Soulay,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 13, Β, στοιχείο δ', σημείο 6, της έκτης οδηγίας 77/388/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, των σχετικών με τους φόρους κύκλου εργασιών –Κοινό σύστημα φόρου προστιθεμένης αξίας: ομοιόμορφη φορολογική βάση (ΕΕ ειδ. έκδ. 09/001, σ. 49, στο εξής: έκτη οδηγία) και του άρθρου 135, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2006/112/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας (ΕΕ L 347, σ. 1).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Wheels Common Investment Fund Trustees Ltd κ.λπ. και των Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs (στο εξής: Commissioners) σχετικά με την εκ μέρους των δεύτερων απόρριψη του αιτήματος απαλλαγής από τον φόρο προστιθέμενης αξίας (στο εξής: ΦΠΑ) υπηρεσιών διαχειρίσεως κεφαλαίων οι οποίες παρασχέθηκαν στη Wheels Common Investment Fund Trustees Ltd κ.λπ.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Η έκτη οδηγία καταργήθηκε από την οδηγία 2006/112, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2007. Δεδομένου ότι το κρίσιμο για την υπόθεση της κύριας δίκης χρονικό διάστημα εκτείνεται από την 1η Ιουλίου 2004 μέχρι και τις 30 Ιουνίου 2007, αμφότερες οι οδηγίες αυτές έχουν εφαρμογή στην υπόθεση της κύριας δίκης.

4 Το γράμμα του άρθρου 13, Β, στοιχείο δ', σημείο 6, της έκτης οδηγίας είναι, κατ' ουσίαν, πανομοιότυπο αυτού του άρθρου 135, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2006/112. Δυνάμει των διατάξεων αυτών, τα κράτη μέλη απαλλάσσουν του ΦΠΑ «τη διαχείριση των αμοιβαίων κεφαλαίων, όπως ορίζονται από τα κράτη μέλη».

Το δίκαιο του Ηνωμένου Βασιλείου

5 Κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης, το άρθρο 135, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2006/112 είχε μεταφερθεί στην εσωτερική έννομη τάξη με τα σημεία 9 και 10 της ενότητας 5 του παραρτήματος 9 του νόμου του 1994 περί φόρου προστιθέμενης αξίας (Value Added Tax Act 1994), βάσει των οποίων απαλλάσσεται από τον ΦΠΑ:

«9. η διαχείριση εγκεκριμένου φορέα συλλογικών επενδύσεων με τη μορφή καταπιστεύματος [authorised unit trust, στο εξής: ΕΦΚ] ή κεφαλαίου επενδύσεων σε ακίνητα·

10. η διαχείριση του ενεργητικού εταιριών επενδύσεων μεταβαλλομένου κεφαλαίου [Open-ended investment company, στο εξής: ΕΕΜΚ]».

6 Προκειμένου να ληφθεί υπόψη η νομολογία του Δικαστηρίου που διατυπώθηκε με την απόφαση της 28ης Ιουνίου 2007, C-363/05, JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust και The Association of Investment Trust Companies, Συλλογή 2007, σ. I-5517, στο εξής: απόφαση Claverhouse), διευρύνθηκε το πεδίο εφαρμογής των ως άνω σημείων 9 και 10, από 1ης Οκτωβρίου 2008, δυνάμει του διατάγματος του 2008 περί φόρου προστιθέμενης αξίας (Finance) [Value Added Tax (Finance) (αριθ. 2) Order 2008]. Βάσει των σημείων αυτών απαλλάσσεται πλέον του ΦΠΑ η διαχείριση φορέων συλλογικών επενδύσεων με τη μορφή ΕΕΜΚ και ΕΦΚ και η διαχείριση επιχειρήσεων συλλογικών επενδύσεων σταθερού κεφαλαίου, όπως οι Investment trust companies.

7 Βάσει της σημειώσεως 6 στην ενότητα 5 του παραρτήματος 9 του νόμου του 1994 περί φόρου προστιθέμενης αξίας, οι ΕΕΜΚ και οι ΕΦΚ ορίζονται δυνάμει του νόμου του 2000 περί χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και αγορών (Financial Services and Markets Act 2000).

8 Το τμήμα XVII του νόμου αυτού προβλέπει μεταξύ άλλων τα εξής, στα άρθρα του 235 έως 237:

«235.

Προγράμματα συλλογικών επενδύσεων

(1) Στο παρόν τμήμα, ως “συλλογικό επενδυτικό πρόγραμμα ή φορέας συλλογικών επενδύσεων” νοείται οποιοσδήποτε φορέας αφορά στοιχεία ενεργητικού κάθε μορφής, περιλαμβανομένων των χρημάτων, του οποίου σκοπός ή αποτέλεσμα είναι το να δοθεί σε όσους καθίστανται συμβαλλόμενα μέρη (είτε αποκτώντας την κυριότητα του στοιχείου ενεργητικού, εν όλω ή εν μέρει, είτε με άλλο τρόπο) η δυνατότητα συμμετοχής ή λήψεως κερδών ή εσόδων από την κτήση, την κατοχή, τη διαχείριση ή τη διάθεση του στοιχείου ενεργητικού ή των καταβληθέντων επί αυτών των κερδών ή εσόδων χρηματικών ποσών ή της εισπράξεως μέρους αυτών.

(2) Βάσει των προγραμμάτων αυτών, τα πρόσωπα που μετέχουν ως συμβαλλόμενα μέρη (στο εξής: “συμβαλλόμενα μέρη”) δεν έχουν τον διαρκή έλεγχο της διαχειρίσεως του ενεργητικού, ανεξαρτήτως του αν έχουν δικαίωμα γνώμης ή υποδείξεως κατευθυντηρίων γραμμών.

(3) Τα προγράμματα πρέπει να έχουν επίσης ένα, τουλάχιστον, από τα ακόλουθα χαρακτηριστικά γνωρίσματα:

(a) οι εισφορές των συμβαλλομένων μερών και τα κέρδη ή έσοδα που πραγματοποιούνται βάσει αυτών πρέπει να συγκεντρώνονται·

(b) το ενεργητικό το διαχειρίζεται ως σύνολο ο διαχειριστής του προγράμματος ή πρόσωπο που ενεργεί για λογαριασμό του.

[…]

236.

Εταιρίες επενδύσεων μεταβαλλομένου κεφαλαίου

(1) Στο παρόν τμήμα ως “εταιρία επενδύσεων μεταβαλλομένου κεφαλαίου” νοείται πρόγραμμα συλλογικών επενδύσεων ως προς το οποίο πληρούται τόσο η περί ενεργητικού προϋπόθεση όσο και η προϋπόθεση περί επενδύσεως.

(2) Βάσει της προϋποθέσεως περί ενεργητικού, έχει την κυριότητα του ενεργητικού και το διαχειρίζεται, ή το διαχειρίζεται άλλο πρόσωπο για λογαριασμό του, νομικό πρόσωπο (στο εξής: ΝΠ) που έχει ως αντικείμενο την επένδυση των κεφαλαίων αυτών με σκοπό:

(a) να κατανείμει τον κίνδυνο της επενδύσεως· και

(b) να χορηγήσει στα μέλη τις παροχές εκ της διαχειρίσεως των κεφαλαίων αυτών από το νομικό πρόσωπο αυτό ή για λογαριασμό του.

[…]

237.

Λοιποί ορισμοί

[…](3) Στο παρόν τμήμα:

ως "εγκεκριμένο πρόγραμμα αμοιβαίων κεφαλαίων" νοείται αυτό για το οποίο έχει χορηγηθεί άδεια για τους σκοπούς του παρόντος νόμου με απόφαση περί εγκρίσεως βάσει του άρθρου 243.

ως "έχουσα άδεια εταιρία επενδύσεων μεταβαλλομένου κεφαλαίου" νοείται νομικό πρόσωπο συσταθέν βάσει των διατάξεων που διαλαμβάνονται στο άρθρο 262, για το οποίο έχει χορηγηθεί άδεια με απόφαση περί εγκρίσεως που εκδόθηκε κατ' εφαρμογή οποιασδήποτε διατάξεως περιλαμβανομένης προς τούτο στην παράγραφο 2, σημείο 1, του παρόντος άρθρου.

[...]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

9 Η Wheels Common Investment Fund Trustees Ltd (στο εξής: Wheels) είναι η «trustee» [διαχειρίστρια] κεφαλαίου στο οποίο συγκεντρώνονται, για επενδυτικούς σκοπούς, τα στοιχεία του ενεργητικού διαφόρων συνταξιοδοτικών προγραμμάτων στη σύσταση των οποίων έχει προβεί η επιχείρηση Ford Motor Company προς εκπλήρωση των υποχρεώσεων που υπέχει από την εθνική νομοθεσία και τις συλλογικές συμβάσεις.

10 Βάσει εκάστου προγράμματος χορηγούνται συνταξιοδοτικές παροχές σε κατηγορία πρώην εργαζομένων, οι οποίες υπολογίζονται βάσει των τελικών αποδοχών των μετεχόντων στο πρόγραμμα και της αρχαιότητάς τους στην επιχείρηση. Κατά το χρονικό διάστημα κατά το οποίο εργάζονταν στην επιχείρηση, τα μέλη του προγράμματος, στο οποίο μπορούν να μετέχουν όλοι οι εργαζόμενοι χωρίς να υποχρεούνται προς τούτο, καταβάλλουν εισφορές που συνίστανται σε καθορισμένο ποσό το οποίο κρατείται από τις αποδοχές τους. Ο εργοδότης καταβάλλει και αυτός εισφορές οι οποίες πρέπει να είναι επαρκείς για να διασφαλίζεται το ισοζύγιο δαπανών για τις συνταξιοδοτικές παροχές.

11 Κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών, η Capital International Limited παρείχε υπηρεσίες διαχειρίσεως κεφαλαίων προς τη Wheels. Σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας του Ηνωμένου Βασιλείου περί ΦΠΑ, η εν λόγω εταιρία χρέωνε τη Wheels με ΦΠΑ, τον οποίο και απέδιδε στους Commissioners.

12 Τον Σεπτέμβριο του 2007, κατόπιν της εκδόσεως της αποφάσεως Claverhouse, η Capital International Limited υπέβαλε ενώπιον των Commissioners αίτηση επιστροφής του ΦΠΑ που είχε καταβάλει για την παροχή υπηρεσιών διαχειρίσεως κεφαλαίων, υποστηρίζοντας ότι η παροχή των υπηρεσιών αυτών

εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της απαλλαγής που διαλαμβάνεται στο άρθρο 135, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2006/112 ή στο άρθρο 13, Β, στοιχείο δ', σημείο 6, της έκτης οδηγίας, αναλόγως του εκάστοτε κρίσιμου χρονικού διαστήματος.

13 Με απόφαση της 2ας Ιανουαρίου 2008, οι Commissioners απέρριψαν την αίτηση αυτή. Κατόπιν τούτου, η Wheels άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του First-tier Tribunal (Tax Chamber). Κατά το αιτούν δικαστήριο, μολονότι οι υπηρεσίες που παρασχέθηκαν στη Wheels συνιστούν υπηρεσίες «διαχειρίσεως» κατά την έννοια της απαλλαγής από τον ΦΠΑ την οποία προβλέπει το άρθρο 13, Β, στοιχείο δ', σημείο 6, της έκτης οδηγίας και το άρθρο 135, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2006/112, είναι αμφίβολο αν το κεφάλαιο που κατέχει η Wheels μπορεί να χαρακτηρισθεί ως «αμοιβαίο κεφάλαιο» κατά την έννοια της εν λόγω απαλλαγής.

14 Υπό τις συνθήκες αυτές, το First-tier Tribunal (Tax Chamber) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει ο όρος "αμοιβαία κεφάλαια", κατά το άρθρο [13, Β, στοιχείο δ', σημείο 6, της έκτης οδηγίας] και το άρθρο 135, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2006/112, την έννοια ότι περιλαμβάνει i) συνταξιοδοτικό πρόγραμμα στη σύσταση του οποίου προέβη εργοδότης με σκοπό τη χορήγηση συνταξιοδοτικών παροχών στους εργαζομένους της επιχειρήσεώς του και/ ή ii) κοινό επενδυτικό κεφάλαιο στο οποίο συγκεντρώνονται για επενδυτικούς σκοπούς τα στοιχεία ενεργητικού πλειόνων συνταξιοδοτικών προγραμμάτων σε περιπτώσεις κατά τις οποίες, στο πλαίσιο των επίμαχων συνταξιοδοτικών προγραμμάτων:

α) οι συνταξιοδοτικές παροχές που μπορεί να λάβει μέλος καθορίζονται εκ των προτέρων βάσει των νομικών πράξεων περί συστάσεως του προγράμματος (σύμφωνα με μαθηματικό τύπο στηριζόμενο στο χρονικό διάστημα κατά το οποίο ο εργαζόμενος παρείχε μισθωτή εργασία προς τον συγκεκριμένο εργοδότη, καθώς και στις αποδοχές του μέλους) και όχι βάσει της αξίας των στοιχείων ενεργητικού του προγράμματος·

β) ο εργοδότης υποχρεούται να καταβάλλει εισφορές στο πρόγραμμα·

γ) μόνον οι εργαζόμενοι του συγκεκριμένου εργοδότη έχουν δικαίωμα συμμετοχής στο πρόγραμμα και μπορούν να τύχουν συνταξιοδοτικών παροχών στο πλαίσιο αυτού (ο μετέχων στο πρόγραμμα αναφέρεται ως "μέλος")·

δ) ο εργαζόμενος είναι ελεύθερος να αποφασίσει αν θα γίνει μέλος του προγράμματος ή όχι·

ε) εργαζόμενος ο οποίος έχει γίνει μέλος είναι υποχρεωμένος εν γένει να καταβάλλει εισφορές στο πρόγραμμα, των οποίων το ύψος υπολογίζεται βάσει ποσοστού των αποδοχών του·

στ) οι εισφορές του εργοδότη και των μελών συγκεντρώνονται από τον διαχειριστή του προγράμματος και επενδύονται (συνήθως σε αξίες) προκειμένου να συσταθεί κεφάλαιο, βάσει του οποίου τα κέρδη που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο του συνταξιοδοτικού προγράμματος καταβάλλονται στα μέλη·

ζ) εφόσον τα στοιχεία του ενεργητικού του προγράμματος υπερβαίνουν το αναγκαίο για τη χρηματοδότηση των παροχών που προβλέπει το πρόγραμμα, ο διαχειριστής του και/ή οι εργοδότες δύνανται, σύμφωνα με τους όρους που προβλέπει το πρόγραμμα και τις εφαρμοστέες διατάξεις του εθνικού δικαίου, να προβούν σε οποιαδήποτε από τις ακόλουθες επιλογές, ή σε συνδυασμό αυτών: πρώτον, να μειώσουν το ύψος των εισφορών των εργοδοτών στο πρόγραμμα, δεύτερον, να μεταφέρουν το σύνολο ή μέρος του πλεονάσματος στον εργοδότη, ή ακόμη, τρίτον, να αυξήσουν τις παροχές προς τα μέλη του προγράμματος·

η) εφόσον τα στοιχεία του ενεργητικού του προγράμματος υπολείπονται του αναγκαίου για τη χρηματοδότηση των παροχών που προβλέπει το πρόγραμμα, ο εργοδότης υποχρεούται καταρχήν να αναλάβει την κάλυψη του ελλείμματος, ενώ σε περίπτωση που δεν πράττει ή αδυνατεί να πράξει κάτι τέτοιο, μειώνονται οι παροχές προς τα μέλη·

θ) το πρόγραμμα επιτρέπει στα μέλη να προβαίνουν σε εθελούσιες συμπληρωματικές εισφορές ("additional voluntary contributions" ή ΕΣΕ), οι οποίες δεν παραμένουν στο κεφάλαιο του προγράμματος αλλά μεταβιβάζονται σε τρίτο προς επένδυση, και προβλέπει τη χορήγηση πρόσθετων παροχών αναλόγως της αποδόσεως των επενδύσεων που έχουν πραγματοποιηθεί (λαμβανομένου υπόψη ότι οι πράξεις αυτές δεν υπόκεινται στον ΦΠΑ)·

ι) τα μέλη μπορούν να μεταφέρουν τα δικαιώματα παροχών που έχουν σωρεύσει στο πλαίσιο του προγράμματος (υπολογιζόμενα βάσει της αναλογιστικής αξίας τους κατά τον χρόνο μεταφοράς) σε άλλα συνταξιοδοτικά προγράμματα·

ια) οι εισφορές του εργοδότη και των μελών στο πρόγραμμα δεν λογίζονται από το κράτος μέλος ως φορολογητέο εισόδημα των μελών·

ιβ) από απόψεως του φόρου εισοδήματος, οι συνταξιοδοτικές παροχές που λαμβάνουν τα μέλη βάσει του προγράμματος λογίζονται από το κράτος μέλος ως φορολογητέο εισόδημα των μελών, και

ιγ) ο εργοδότης, και όχι τα μέλη του προγράμματος, είναι αυτός που βαρύνεται με τα έξοδα διαχειρίσεως του προγράμματος;

2) Λαμβανομένων υπόψη του σκοπού της διατάξεως περί απαλλαγής του άρθρου 13, Β, στοιχείο δ', σημείο 6, της έκτης οδηγίας και του άρθρου 135, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2006/112, της αρχής της φορολογικής ουδετερότητας και των προεκτεθέντων στο πρώτο ερώτημα στοιχείων:

α) δύναται κράτος μέλος να ορίσει, βάσει του εθνικού δικαίου του, τα κεφάλαια που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της έννοιας των "αμοιβαίων κεφαλαίων" κατά τρόπο που να εξαιρεί κεφάλαια όπως τα προμνημονευθέντα στο πρώτο ερώτημα και να περιλαμβάνει φορείς συλλογικών επενδύσεων, κατά την έννοια της οδηγίας 85/611[/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1985, για τον συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων σχετικά με ορισμένους οργανισμούς συλλογικών επενδύσεων σε κινητές αξίες (ΟΣΕΚΑ) (ΕΕ L 375, σ. 3), όπως έχει τροποποιηθεί με την οδηγία 2001/108/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Ιανουαρίου 2002 (ΕΕ 2002, L 41, σ. 35, στο εξής: οδηγία ΟΣΕΚΑ)],

β) έχουν και σε ποιο βαθμό σημασία τα ακόλουθα στοιχεία ως προς το ζήτημα αν κεφάλαιο όπως το προεκτεθέν στο πρώτο ερώτημα μπορεί να χαρακτηρισθεί από το εθνικό δίκαιο κράτους μέλους ως "αμοιβαίο κεφάλαιο":

— τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του κεφαλαίου, όπως περιγράφηκαν στο πρώτο ερώτημα·

— ο βαθμός στον οποίο το κεφάλαιο είναι "παρεμφερές και ως εκ τούτου σε ανταγωνισμό" με επενδυτικά μέσα τα οποία έχουν χαρακτηρισθεί από το κράτος μέλος ως "αμοιβαία κεφάλαια";

3) Πρέπει, εφόσον στο πλαίσιο της απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα, στοιχείο β', δεύτερη περίπτωση, είναι αναγκαίο να καθορισθεί ο βαθμός στον οποίο το κεφάλαιο είναι "παρεμφερές και ως εκ τούτου σε ανταγωνισμό" με επενδυτικά μέσα τα οποία έχουν χαρακτηρισθεί από το

κράτος μέλος ως “αμοιβαία κεφάλαια”, να εξετασθεί η ύπαρξη ή ο βαθμός “ανταγωνισμού” μεταξύ του οικείου κεφαλαίου και των άλλων αυτών επενδυτικών μέσων ανεξάρτητα από το ζήτημα της “ομοιότητας”;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

15 Με τα ερωτήματά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, ουσιαστικώς, να διευκρινιστεί αν και υπό ποιες προϋποθέσεις τα στοιχεία ενεργητικού συνταξιοδοτικού προγράμματος και το επενδυτικό κεφάλαιο στα οποία συγκεντρώθηκαν τα στοιχεία αυτά εμπίπτουν στην έννοια του όρου «αμοιβαία κεφάλαια», κατά το άρθρο 13, Β, στοιχείο δ′, σημείο 6, της έκτης οδηγίας και το άρθρο 135, παράγραφος 1, στοιχείο ζ′, της οδηγίας 2006/112.

16 Πρέπει να υπομνησθεί καταρχάς ότι, κατά πάγια νομολογία, μολονότι οι απαλλαγές τις οποίες προβλέπουν, μεταξύ άλλων, το άρθρο 13, Β, στοιχείο δ′, σημείο 6, της έκτης οδηγίας και το άρθρο 135 της οδηγίας 2006/112 αποτελούν αυτοτελείς έννοιες του δικαίου της Ένωσης που πρέπει, καταρχήν, να τύχουν κοινού ορισμού με σκοπό την αποτροπή διαφοροποιήσεων κατά την εφαρμογή του συστήματος του ΦΠΑ από το ένα κράτος στο άλλο, με συνέπεια τα κράτη μέλη να μην μπορούν να μεταβάλουν το περιεχόμενό τους, τούτο δεν ισχύει σε περίπτωση κατά την οποία ο νομοθέτης τους ανέθεσε την ευθύνη να καθορίσουν ορισμένες από τις προϋποθέσεις της απαλλαγής (βλ., σχετικώς, απόφαση της 4ης Μαΐου 2006, C-169/04, Abbey National, Συλλογή 2006, σ. I-4027, σκέψεις 38 και 39, και απόφαση Claverhouse, σκέψεις 19 και 20). Βάσει των διατάξεων αυτών, όμως, παρέχεται στα κράτη μέλη η εξουσία να ορίζουν την έννοια των «αμοιβαίων κεφαλαίων» (βλ., σχετικώς, προμνημονευθείσες αποφάσεις Abbey National, σκέψεις 40 και 41, και Claverhouse, σκέψη 43).

17 Η εν λόγω δυνατότητα ορισμού η οποία παρασχέθηκε κατ’ αυτόν τον τρόπο στα κράτη μέλη υπόκειται στον περιορισμό που συνίσταται στο ότι απαγορεύεται να θιγούν οι όροι της φοροαπαλλαγής τους οποίους χρησιμοποίησε ο νομοθέτης της Ένωσης (βλ. απόφαση Claverhouse, σκέψη 21). Ειδικότερα, ένα κράτος μέλος δεν δύναται, χωρίς να αρνείται την ίδια την έννοια του όρου «αμοιβαία κεφάλαια», να επιλέγει τα αμοιβαία κεφάλαια που τυγχάνουν απαλλαγής αποκλείοντας άλλα από το ευεργέτημα αυτό. Οι εν λόγω διατάξεις παρέχουν, επομένως, στο κράτος μέλος τη δυνατότητα απλώς να καθορίζει, στο εσωτερικό του δίκαιο, τα κεφάλαια που εμπίπτουν στην έννοια των «αμοιβαίων κεφαλαίων» (βλ. απόφαση Claverhouse, σκέψεις 41 έως 43).

18 Η εξουσία ορισμού της έννοιας των «αμοιβαίων κεφαλαίων» η οποία απονέμεται στα κράτη μέλη πρέπει να ασκείται κατά τρόπο σύμφωνο με τους σκοπούς των οποίων επιδιώκεται η επίτευξη με την έκτη οδηγία και την οδηγία 2006/112 και με την αρχή της φορολογικής ουδετερότητας η οποία είναι συμφυής με το κοινό σύστημα ΦΠΑ (βλ. απόφαση Claverhouse, σκέψεις 22 και 43).

19 Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί, αφενός, ότι ο σκοπός της απαλλαγής των πράξεων που συνδέονται με τη διαχείριση αμοιβαίων κεφαλαίων συνίσταται, πρωτίστως, στο να διευκολύνει τους επενδυτές να επενδύουν σε τίτλους μέσω οργανισμών επενδύσεων, εξαιρώντας το σχετικό κόστος από τον ΦΠΑ, και, ως εκ τούτου, στο να διασφαλίσει ότι το κοινό σύστημα ΦΠΑ είναι φορολογικώς ουδέτερο ως προς την επιλογή μεταξύ της άμεσης επενδύσεως σε τίτλους και της επενδύσεως που πραγματοποιείται μέσω οργανισμών συλλογικών επενδύσεων (βλ. προμνημονευθείσες αποφάσεις Abbey National, σκέψη 62, και Claverhouse, σκέψη 45).

20 Όσον αφορά, αφετέρου, την αρχή της φορολογικής ουδετερότητας, βάσει αυτής απαγορεύεται η διαφορετική μεταχείριση, ως προς την είσπραξη του ΦΠΑ, επιχειρήσεων που προβαίνουν στις ίδιες πράξεις (βλ., σχετικώς, αποφάσεις της 16ης Σεπτεμβρίου 2004, C-382/02, Cimber Air, Συλλογή 2004, σ. I-8379, σκέψεις 23 και 24, και της 8ης Δεκεμβρίου 2005, C-280/04, Jyske Finans, Συλλογή 2005, σ. I-10683, σκέψη 39, καθώς και προμνημονευθείσες αποφάσεις Abbey National, σκέψη 56, και Claverhouse, σκέψη 29).

21 Πρέπει να επισημανθεί επίσης ότι, για την εφαρμογή της αρχής αυτής, δεν απαιτείται να πρόκειται για πανομοιότυπες πράξεις. Συγκεκριμένα, κατά πάγια νομολογία, βάσει της εν λόγω αρχής απαγορεύεται επίσης η διαφορετική μεταχείριση, από απόψεως του ΦΠΑ, παρεμφερών παροχών υπηρεσιών, οι οποίες, ως εκ τούτου, καθίστανται ανταγωνιστικές μεταξύ τους (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 23ης Οκτωβρίου 2003, C-109/02, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 2003, σ. I-12691, σκέψη 20, της 17ης Φεβρουαρίου 2005, C-453/02 και C-462/02, Linneweber και Ακριτίδης, Συλλογή 2005, σ. I-1131, σκέψη 24, της 26ης Μαΐου 2005, C-498/03, Kingscrest Associates και Montecello, Συλλογή 2005, σ. I-4427, σκέψη 54, της 8ης Ιουνίου 2006, C-106/05, L.u.P., Συλλογή 2006, σ. I-5123, σκέψη 32, της 12ης Ιανουαρίου 2006, C-246/04, Turn- und Sportunion Waldburg, Συλλογή 2006, σ. I-589, σκέψη 33, της 27ης Απριλίου 2006, C-443/04 και C-444/04, Solleveld και van den Hout-van Eijnsbergen, Συλλογή 2006, σ. I-3617, σκέψη 39, καθώς και απόφαση Claverhouse, σκέψη 46).

22 Πρέπει επομένως να εξετασθεί αν επενδυτικό κεφάλαιο στο οποίο συγκεντρώνονται τα στοιχεία ενεργητικού συνταξιοδοτικού προγράμματος και το οποίο έχει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του επίμαχου στην υπόθεση της κύριας δίκης κεφαλαίου είναι πανομοιότυπο εκείνων που αποτελούν αμοιβαία κεφάλαια, κατά την έννοια του άρθρου 13, Β, στοιχείο δ', σημείο 6, της έκτης οδηγίας και του άρθρου 135, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2006/112, ή αν είναι σε τέτοιο βαθμό παρεμφερές των δεύτερων ώστε να καθίσταται ανταγωνιστικό αυτών.

23 Πρέπει να υπομνησθεί συναφώς ότι τα κεφάλαια που συνιστούν οργανισμούς συλλογικών επενδύσεων σε κινητές αξίας κατά την έννοια της οδηγίας ΟΣΕΚΑ αποτελούν αμοιβαία κεφάλαια (βλ. σχετικώς, μεταξύ άλλων, απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, C-44/11, Deutsche Bank, σκέψη 32). Όπως προκύπτει από το άρθρο 1, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, πρόκειται πράγματι για φορείς οι οποίοι, όπως και οι ΕΦΚ και οι ΕΕΜΚ (βλ., σχετικώς, απόφαση Claverhouse, σκέψη 50), έχουν αποκλειστικώς ως αντικείμενο, σύμφωνα με τον σκοπό του οποίου η επίτευξη επιδιώκεται με την απαλλαγή που προβλέπει το άρθρο 13, Β, στοιχείο δ', σημείο 6, της έκτης οδηγίας και το άρθρο 135, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2006/112, τις συλλογικές επενδύσεις σε κινητές αξίες των κεφαλαίων που συγκεντρώνουν από το κοινό.

24 Επιπλέον, πρέπει να χαρακτηρίζονται ως αμοιβαία κεφάλαια και τα κεφάλαια τα οποία, χωρίς να αποτελούν οργανισμούς συλλογικών επενδύσεων κατά την έννοια της οδηγίας ΟΣΕΚΑ, έχουν πανομοιότυπα χαρακτηριστικά γνωρίσματα με αυτούς και προβαίνουν στις ίδιες πράξεις ή, τουλάχιστον, έχουν παρεμφερή γνωρίσματα σε τέτοιο βαθμό ώστε να καθίστανται ανταγωνιστικά τους (βλ., σχετικώς, προμνημονευθείσες αποφάσεις Abbey National, σκέψεις 53 έως 56, και Claverhouse, σκέψεις 48 έως 51).

25 Επενδυτικό κεφάλαιο, όμως, στο οποίο συγκεντρώνονται τα στοιχεία ενεργητικού συνταξιοδοτικού προγράμματος, όπως το επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν μπορεί να χαρακτηρισθεί ως οργανισμός συλλογικών επενδύσεων, κατά την έννοια της οδηγίας ΟΣΕΚΑ. Πράγματι, το κεφάλαιο αυτό δεν είναι ανοικτό στο κοινό, αλλά, όπως προκύπτει από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου, αποτελεί παροχή συναρτώμενη προς την εργασία, την οποία χορηγούν οι εργοδότες αποκλειστικά στους εργαζομένους τους. Ένα τέτοιο κεφάλαιο δεν είναι, επομένως, όμοιο με αυτά που αποτελούν αμοιβαία κεφάλαια, κατά την έννοια του άρθρου 13, Β, στοιχείο δ', σημείο 6, της έκτης οδηγίας και του άρθρου 135, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2006/112.

26 Το κεφάλαιο αυτό δεν είναι ούτε παρεμφερές με τους οργανισμούς συλλογικών επενδύσεων, όπως αυτοί ορίζονται βάσει της οδηγίας ΟΣΕΚΑ, ώστε να μπορεί να θεωρηθεί ανταγωνιστικό των δεύτερων. Συγκεκριμένα, πλείονα χαρακτηριστικά γνωρίσματα το διαφοροποιούν από τα δεύτερα, οπότε δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι ανταποκρίνεται στις ίδιες ανάγκες με αυτά.

27 Ειδικότερα, τα μέλη συνταξιοδοτικού προγράμματος, όπως το επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν φέρουν τον κίνδυνο της διαχειρίσεως του επενδυτικού κεφαλαίου στο οποίο συγκεντρώνονται τα στοιχεία ενεργητικού του προγράμματος αυτού, αντιθέτως προς τους ιδιώτες επενδυτές οι οποίοι τοποθετούν τις οικονομίες τους σε οργανισμό συλλογικών επενδύσεων (βλ., σχετικώς, απόφαση

Claverhouse, σκέψη 50). Ενώ η σύνταξη την οποία μπορεί να λάβει εργαζόμενος, μέλος συνταξιοδοτικού προγράμματος όπως το επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης, ουδόλως εξαρτάται από την αξία των στοιχείων ενεργητικού του προγράμματος και από τα αποτελέσματα των επενδύσεων στις οποίες προβαίνουν οι διαχειριστές του προγράμματος αυτού, αλλά είναι προκαθορισμένη βάσει του χρόνου κατά τον οποίο ο εργαζόμενος παρείχε μισθωτή εργασία προς τον συγκεκριμένο εργοδότη και βάσει των αποδοχών, η απόδοση την οποία δύνανται να προσδοκούν τα πρόσωπα που αποκτούν μερίδια οργανισμού συλλογικών επενδύσεων εξαρτάται από τα αποτελέσματα των επενδύσεων στις οποίες προβαίνουν οι διαχειριστές του κεφαλαίου κατά το χρονικό διάστημα κατοχής των μεριδίων αυτών.

28 Επιπλέον, συνταξιοδοτικό πρόγραμμα, όπως το επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης, διαφέρει από έναν οργανισμό συλλογικών επενδύσεων και από απόψεως του εργοδότη. Η θέση του δεν είναι παρεμφερής αυτής του επενδυτή οργανισμού συλλογικών επενδύσεων καθόσον, ακόμη κι αν φέρει τον κίνδυνο των χρηματοοικονομικών συνεπειών των επενδύσεων στις οποίες προβαίνουν οι διαχειριστές του προγράμματος, οι εισφορές που καταβάλλει στο συνταξιοδοτικό πρόγραμμα αποτελούν για αυτόν μέσο εκπληρώσεως των εκ του νόμου υποχρεώσεών του προς τους εργαζομένους του.

29 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 13, Β, στοιχείο δ', σημείο 6, της έκτης οδηγίας και το άρθρο 135, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2006/112 έχουν την έννοια ότι επενδυτικό κεφάλαιο στο οποίο συγκεντρώνονται τα στοιχεία ενεργητικού ενός συνταξιοδοτικού προγράμματος δεν εμπίπτει στην έννοια του όρου «αμοιβαία κεφάλαια», κατά τις διατάξεις αυτές, των οποίων η διαχείριση δύναται να απαλλαγεί του ΦΠΑ με γνώμονα τον σκοπό των οδηγιών αυτών και την αρχή της φορολογικής ουδετερότητας, δεδομένου ότι τα μέλη δεν φέρουν τον κίνδυνο εκ της διαχειρίσεως του εν λόγω κεφαλαίου και ότι οι εισφορές τις οποίες καταβάλλει ο εργοδότης στο συνταξιοδοτικό πρόγραμμα αποτελούν για αυτόν μέσο εκπληρώσεως των εκ του νόμου υποχρεώσεών του προς τους εργαζομένους του.

Επί των δικαστικών εξόδων

30 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 13, Β, στοιχείο δ', σημείο 6, της έκτης οδηγίας 77/388/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, των σχετικών με τους φόρους κύκλου εργασιών – Κοινό σύστημα φόρου προστιθεμένης αξίας: ομοιόμορφη φορολογική βάση, και το άρθρο 135, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2006/112/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας, έχουν την έννοια ότι επενδυτικό κεφάλαιο στο οποίο συγκεντρώνονται τα στοιχεία ενεργητικού ενός συνταξιοδοτικού προγράμματος δεν εμπίπτει στην έννοια του όρου «αμοιβαία κεφάλαια», κατά τις διατάξεις αυτές, των οποίων η διαχείριση δύναται να απαλλαγεί του ΦΠΑ με γνώμονα τον σκοπό των οδηγιών αυτών και την αρχή της φορολογικής ουδετερότητας, δεδομένου ότι τα μέλη δεν φέρουν τον κίνδυνο εκ της διαχειρίσεως του εν λόγω κεφαλαίου και ότι οι εισφορές τις οποίες καταβάλλει ο εργοδότης στο συνταξιοδοτικό πρόγραμμα αποτελούν για αυτόν μέσο εκπληρώσεως των εκ του νόμου υποχρεώσεών του προς τους εργαζομένους του.

(υπογραφές)